

Література

1. Євтушевський В. А. Корпоративне управління [Текст] : підручник / В. А. Євтушевський. — К. : Знання, 2006. — 406 с.

2. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. — 2-е изд., испр. — М. : ИНФРА-М, 1999. — 479 с.

3. Резник М. Н. Сущность корпорации и основные этапы ее развития / М. Н. Резник // Экономика і організація управління. — 2010. — № 1 (7). — С. 128–135.

4. Румянцев С. А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток [Текст] / С. А. Румянцев. — К. : Знання, 2003. — 149 с.

5. Закон України «Про акціонерні товариства» (від 06.07.2010 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=514-17>.

6. Довгань Л. Є. Корпоративне управління [Текст] : навч. пос. / Л. Є. Довгань, В. В. Пастухова, Л. М. Савчук. — К. : Кондор, 2007. — 180 с.

7. Відомості про кількість ЄРДПОУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

8. Моніторинг діяльності учасників ринку цінних паперів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ssmc.gov.ua/ShowPage.aspx?PageID=19>.

9. Аналітична доповідь «Довкілля України у 2009 році» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

10. Динаміка викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Статистичні дані про обсяг реалізованої промислової продукції [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

УДК 351.72:338.43

Н. А. Тюхтенко,

С. А. Карунос

ІНСТРУМЕНТИ ТА МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. В статті розглянуті особливості державного регулювання сільськогосподарського виробництва за допомогою основних його елементів: інструментів та методів. Досліджено їх вплив на суб'єкти економічних відносин у системі державного регулювання сільського господарства. Розглянуто досвід зарубіжних країн та на основі цього запропоновано основні напрями вдосконалення державного фінансового регулювання розвитку сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво, інструменти, методи, продукція, ринок, конкурентоспроможність, державне регулювання, структура.

Summary. The article deals with the peculiarities of state regulation of agricultural production through its main elements: tools and methods. Their influence on the subjects of economic relations in the system of state regulation of agriculture. The experience of foreign countries and based on this provides the main directions for improving public financial regulation of agriculture.

Key words: agricultural production, tools, methods, products, market, competitive, governmental regulation, structure.

Постановка проблеми. Нині сільськогосподарське виробництво України характеризується складною економічною і соціальною ситуацією. Стабілізація агропромислового виробництва як в Україні в цілому, так і в окремих її регіонах можлива в подальшому тільки за умови розробки і реалізації державою системи заходів, спрямованих на створення в аграрному секторі сприятливого соціально-економічного і правового середо-

вища. Стратегічні орієнтири й конкретні умови соціально-економічного розвитку, пов'язані зі змінами кон'юнктури ринку, обумовлюють використання різноманітних методів державного регулювання економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низький рівень підтримки розвитку агропромислового виробництва на всіх його рівнях управління є складовою частиною визначеної вище загальної

© Н. А. Тюхтенко, С. А. Карунос, 2011

проблеми. Цей висновок був зроблений після аналізу останніх наукових досліджень і практичних напрацювань у сфері агропромислового виробництва. До числа таких можна віднести дослідження наступних авторів: В. Г. Андрійчука, Г. В. Балабанова, П. І. Гайдуцького, В. М. Геєця, М. В. Гладія, Б. М. Данилишина, М. І. Долішного, О. В. Крисального, І. І. Лукінова, М. Й. Малика, П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина та інших.

Постановка завдання. Головна мета дослідження полягає в теоретичному, методологічному обґрунтуванні ефективного механізму та інструментів соціально-економічного регулювання державою бюджетної підтримки на всіх рівнях та розробці і реалізації концептуальних підходів щодо пріоритетів державно-економічної політики в аграрному секторі.

Результати досліджень. У науковій літературі механізм державного регулювання економіки описується через визначення основних його елементів: суб'єкта, об'єкта, методів і засобів. Суб'єктом державного регулювання економіки є держава в особі державних органів — президента, парламенту, уряду, місцевих адміністрацій [1]. Однак деякі дослідники вважають, що суб'єкт державного регулювання — це виразники та виконавці господарських інтересів, насамперед соціальні групи, які відрізняються одна від одної за такими ознаками, як майно, доходи, види діяльності, професія, регіональні та галузеві інтереси. На нашу думку, коректніше вважати суб'єктом державного регулювання спеціально утворений орган влади, державну установу або її підрозділ, що взаємодіють між собою та між якими розподілені певні функції державного управління. Головною рисою суб'єкта державного регулювання є наявність у нього певної компетенції і владних повноважень, які дають змогу втілювати свою волю у формі управлінських рішень, керівних команд, обов'язкових до виконання. Об'єктом державного регулювання є сільське господарство регіону, а також соціально-економічні процеси, що супроводжують його розвиток, у т. ч. структурні зрушення в галузях та їх розміщенні, інвестуванні, інноваціях тощо.

У теорії державного регулювання економіки наголошується на необхідності системного підходу до вибору засобів і методів впливу держави на суб'єктів економічних відносин. У літературі зустрічається різна класифікація методів державного регулювання економіки, в залежності від обраних критеріїв. В. Є. Воротін, зокрема, виділяє дві групи методів державного регулювання економіки, використовуючи дві ознаки: форми впливу та засоби впливу. За формами впливу він виділяє прямі та непрямі методи регулювання, за засобами впливу — правові, адміністративні, економічні та пропагандистські методи [2].

Важливу роль у системі державного регулювання економіки відіграють інструменти, за до-

помогою яких здійснюється вплив на суб'єктів економічних відносин (рис. 1).

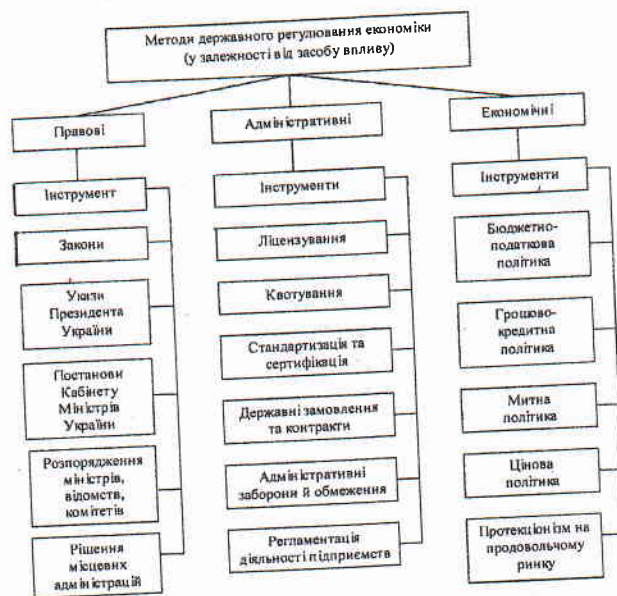

Рис. 1. Методи та інструменти державного регулювання аграрної економіки

Правове регулювання здійснюється шляхом розробки і введення в дію законодавчих і нормативних актів. У перші роки незалежності України державні органи не здійснювали регулюючого втручання в обмінні процеси на аграрному ринку, в останні ж роки ці питання загострюються і дістають певне відображення в законодавчо-нормативних актах. Так, Законом України «Про державну підтримку сільського господарства України», прийнятим Верховною Радою в 2004 р., визначений подальший розвиток аграрного сектора економіки.

Адміністративне регулювання (управління) спирається безпосередньо на силу державної влади і включає заходи: заборона, дозволи, примушення. До адміністративних заходів відносяться: відстежування паритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію з метою своєчасного коректування порогових (граничних) цін; визначення пріоритетних напрямів дотацій і інвестицій; контроль за дотриманням стандартів на сільськогосподарську продукцію і продовольство; встановлення квот, митного збору на імпорт або експорт сільськогосподарської продукції і продовольства з метою захисту вітчизняних товаровиробників і продовольчого ринку; переорієнтація органів державного управління АПК відповідно до формування якісно нової структури, адекватної ринковій економіці; розвиток функцій місцевого самоврядування [3].

Економічне регулювання ґрунтується на економічних інтересах товаровиробників у сфері агропромислового виробництва і матеріальному стимулюванні розвитку певних видів діяльності згідно з потребами суспільства. Економічне державне регулювання українського аграрного ком-

плексу є складним поєднанням значних елементів. Воно здійснюється через цінову, податкову, соціальну політику; бюджетне фінансування; кредитування і страхування сільського господарства; регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, відносин підприємств сільського господарства і промисловості, торгівлі, переробної промисловості, інфраструктуру і сфери послуг.

Економічні заходи включають: закупівлі сільськогосподарської продукції; систему регулювання цін на сільськогосподарську продукцію; пільгове і пріоритетне кредитування інвестиційних проєктів; пільгове страхування врожаю певних видів сільськогосподарських культур, особливо в регіонах ризикового землеробства; дотації до цін на продукти харчування для зниження витрат споживачів; диференціацію в оподаткуванні виробництва окремих видів продукції агропромислового комплексу; експортні й імпорتنі тарифи або субсидії на продукцію; диференціацію транспортних тарифів на перевезення сільськогосподарської продукції і продовольства тощо [4].

Відомою є також класифікація методів державного регулювання економіки залежно від характеру впливу на об'єкт регулювання. Виходячи з цього критерію, дослідники виділяють адміністративні, економічні, донорські, протекціоністські методи. На нашу думку, в цій класифікації використані два критерії: засоби впливу (адміністративні, економічні методи) і характер впливу (донорські, протекціоністські). Класифікацію методів за характером впливу можна розширити за рахунок включення стимулюючих, заборонних, обмежувальних і підтримуючих методів. Певну теоретичну цінність являє собою класифікація методів регулювання економічної діяльності, в основу якої покладено дев'ять критеріїв: суб'єкти впливу, час дії, характер впливу, масштаби втручання, зміст, спосіб прийняття, характер дії, рівень впливу, об'єкти впливу. Усі названі підходи мають право на життя в залежності від того, на який аспект державного регулювання економіки спрямовано увагу дослідників.

Держава, використовуючи сукупність важелів впливу на економіку, може стимулювати або стримувати розвиток певних виробничих відносин, розвивати або гальмувати підприємницьку діяльність, тобто відігравати прогресивну або регресивну роль у розвитку тієї чи іншої економічної системи. У теорії державного регулювання економіки більшість авторів наголошують на необхідності системного підходу до вибору засобів та методів впливу держави на суб'єктів економічних відносин: «Регулюванню підлягають складні процеси життєдіяльності суспільства, на які нездатні ефективно впливати окремі важелі або будь-які їх вибіркові незбалансовані комбінації. Результативність державного регулювання підвищується, якщо ці важелі застосовуються не випадково чи

під тиском груп спеціальних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку» [5].

Досвід зарубіжних країн показує, що застосування методів державного регулювання в економіці може забезпечити успіх у вирішенні ряду проблем, але водночас може породити і низку інших проблем. Ця обставина примушує державу обирати оптимальний варіант свого втручання в економіку шляхом поєднання методів і засобів державного регулювання економіки. При цьому повинні бути враховані як політичні, так і соціально-економічні процеси в країні, питома вага державної власності, рівень підприємницької активності ринкових суб'єктів, розвиток ринкової інфраструктури тощо.

Державна підтримка сільськогосподарських виробників у різних країнах має велику історію і спочатку вводилася саме в кризово-депресивні періоди аграрного розвитку. Тому є всі підстави вважати, що сільське господарство розвинених зарубіжних країн досягло високих показників ефективності завдяки тривалій фінансовій підтримці держави. Так вважає і один з авторитетних американських економістів Дж. К. Гелбрейт: «Державне втручання в інтереси сільського господарства — усупільнення сільськогосподарської технології, підтримка сільськогосподарських цін для заохочення нових методів — є істотне значення для збалансованого розвитку... За відсутності таких суспільних заходів надходження продуктів харчування... було б недостатнім, а вартість (подібно вартості житла і медичної допомоги) дуже високою... В основному, в результаті таких державних заходів розвиток сільського господарства був задовільним у промислово розвинених країнах. Якщо виявиться сільське господарство вільним від державного втручання... розвиток, безперечно, був би недостатнім, а до теперішнього часу, можливо, і небезпечно низьким».

Таким чином, для обґрунтування подальших напрямів розвитку сільського господарства України потрібна розробка принципово нового методичного підходу, що надало б можливість здійснювати управління та регулювання у сфері державної підтримки сільськогосподарського виробництва на перспективу. На сьогодні ці напрями недосконалі. Серед основних причин цього є недотримання вимог законів України, що призвело до невиконання таких стратегічних напрямів, як розвиток сільськогосподарського машинобудування і забезпечення сільськогосподарського товаровиробника сільськогосподарською технікою, мінеральними добривами та засобами захисту рослин, захист та поліпшення використання земель сільськогосподарського призначення, регулювання ринків сільськогосподарської продукції, страхування сільськогосподарських культур

тур та ризиків, розвиток селекції у рослинництві і тваринництві, розвиток рибного господарства та будівництво риболовного флоту, будівництво об'єктів соціальної сфери на селі, розвиток аграрної науки та освіти тощо».

Висновки. Вдосконалення державного фінансового регулювання розвитку сільськогосподарського виробництва регіону пов'язане насамперед із забезпеченням пріоритетів інвестиційно-інноваційної політики в аграрному виробництві з урахуванням регіональних умов його функціонування. Для Херсонської області це насамперед збалансування інвестиційних надходжень між адміністративними районами та містами. Враховуючи, що 1/3 сільських населених пунктів відносяться до категорії депресивних, а в регіони їх розміщення надходить найменше інвестицій, їх розвиток необхідно підтримувати за рахунок першочергового направлення бюджетних надходжень, відрахувань місцевих і обласного бюджетів. В умовах мінливої кон'юнктури світового та вітчизняного аграрного ринку з урахуванням процесу інтеграції України в європейське співтовариство потребує нових підходів до використання економічного, людського та природно-ресур-

сного потенціалу районів та міст області, що забезпечить досягнення якісно нового рівня ефективності і конкурентоспроможності аграрної економіки та життєдіяльності сільського населення.

Література

1. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія / [Бетлій М., Бородіна О., Бородін С. та ін.] ; за ред. О. М. Бородіної. — Ужгород: ІВА, 2006. — 496 с.
2. Дідівська Л. І. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / Л. І. Дідівська, Л. С. Головка. — 5-те вид. — К.: Знання, 2006. — Вип. 5. — 213 с.
3. Максименко С. Інститути та інструменти розвитку територій на шляху до європейських принципів / С. Максименко; за ред. С. Максименка. — К., 2001. — 244 с.
4. Могильний О. М. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації економіки / О. М. Могильний. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 430 с.
5. Чистов С. М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко. — К.: КНЕУ, 2000. — 316 с.

УДК 338.47(477):656.2

М. К. Шапочка,

О. І. Рибіна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан залізничного транспорту, визначено основні складові, без яких неможливе здійснення залізничних перевезень. Наведено причини уповільнення темпів розвитку галузі.
Ключові слова: залізничний транспорт, інфраструктура залізничного транспорту, транспортні засоби, перевезення.

Summary. The article deals with analysis position the current of rail transport. We research the main components that necessary to transportation. It is obtain the reasons that slow the development of the industry.
Key words: railway transport, railway transport infrastructure, vehicles, transportation.

Постановка проблеми. Транспорт, як одна з базових галузей народного господарства, створює умови для успішного комплексного і пропорційного розвитку економіки регіонів та країни в цілому. В останні десятиліття спостерігалася тенденція суттєвого відставання темпів розвитку його матеріально-технічної бази від темпів розвитку інших галузей народного господарства, що

стало основною причиною зниження якості транспортного обслуговування народного господарства і населення регіонів України, а також виникнення диспропорцій у розвитку самого транспорту. До основних із них належать: незбалансований розвиток окремих видів транспорту як складових транспортної системи; невідповідний розвиток основних виробничих фондів до

© М. К. Шапочка, О. І. Рибіна, 2011